

ЛІТЕРАТУРА

1. Главева А.Г. Традиционная японская культура: Специфика мировосприятия. Москва : Вост. лит, 2003. 264 с.
2. Горохов В.А. Зеленая природа города. Сады и парки Азии. Москва : Архитектура-С, 2018. 592 с.
3. Грикун Ю.О. Просторові виміри в японській культурній традиції. Київський національний лінгвістичний університет. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6418/Grykun_Prostorovi_vymiry_v_yaponskij.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Мозгова Т.А. Аксиологічний вимір людського буття в японській культурній традиції: соціально-філософський аналіз. URL: (<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/31817/1/100304403.pdf>)
5. Николаева Н.С. Японские сады. Книга. Москва : Изобразительное искусство, 1975. 280 с.

В. В. Фрейдлина. Роль садово-паркового искусства в культуре Японии. – Статья.

Аннотация. В статье исследуются специфические особенности культуры Японии. Акцентируется внимание на семантике культурных текстов, представленных в садово-парковом искусстве этой страны. Выделены и на примерах рассмотрены главные культурные коды, зашифрованные в садах Японии.

Ключевые слова: японская культура, садово-парковое искусство Японии, чайные сады, храмовые сады.

V. Freidlina. The role of garden and park art in Japanese culture. – Article.

Summary. The article examines the specific features of the culture of Japan. Attention is focused on the semantics of cultural texts, presented in the landscape art of this country. The main cultural codes encrypted in the gardens of Japan are highlighted and, using examples, are considered.

Key words: Japanese culture, landscape gardening art of Japan, tea gardens, temple gardens.

УДК 159.9:616-053.82:61:378.4

С. С. Хлестова

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медичної біології*

*Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано аналіз науково-теоретичний джерел та визначено значущість соціально-психологічного клімату студентів медико-психологічного факультету під час навчання в медичному закладі вищої освіти. охарактеризовано типи та показники соціально-психологічного клімату студентів-психологів у медичних закладах вищої освіти.

Ключові слова: студенти, лікарі-психологи, студентське середовище, професійне самовизначення.

Постановка проблеми. Проблема професійної підготовки майбутніх лікарів-психологів, професійного самовизначення та соціально-психологічного клімату в студентському колективі медико-психологічного факультету займає вагомe та провідне місце в психолого-педагогічних наукових дослідженнях. Програма підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» у вищих навчальних закладах МОЗ України за спеціальністю 225 «Медична психологія» кваліфікації освітньої «Магістр медичної психології», кваліфікації професійної «Лікар-психолог» систематично вдосконалюється та ухвалюється на семінарських нарадах проректорів із науково-педагогічної роботи вищих навчальних закладів МОЗ України.

Процес формування соціально-психологічного клімату в студентському колективі є багатограним, інтегральним та суттєво відбивається на ефективності навчально-виховного процесу, а також впливає на стан здоров'я особистості студента. Визначення куратором наявного рівня соціально-психологічного клімату в академічній студентській групі медико-психологічного факультету дасть змогу адекватно безконфліктно вирішувати питання емоційних зривів, депресивних станів студентів, оптимізувати навчально-виховний процес групи.

Кожен студент, майбутній лікар-психолог, прийшов в академічну групу зі своїми особистісними цінностями та якостями, певними інтересами та намірами, з різним рівнем вихованості, різним соціальним статусом. Надалі ці якості та цінності будуть зумовлювати поведінку особистості студента і таким чином впливати на інших студентів-однолітків. Такий етап знайомства можна назвати студентською адаптацією. Щоб відчуті себе лідером, здебільшого студенти медико-психологічного факультету в групі намагаються проявляти свою активність та займатися організаційними питаннями групи або відстоювати свої права, починають реалізовувати свої можливості та утверджувати свої амбіції. Кожен студент, вступаючи у контакт з іншими однолітками, почувається дещо інакше, ніж наодинці, і саме в цей момент починається процес психічно-психологічних змін особистості майбутнього лікаря-психолога. Сукупність вище перерахованих інтересів студентів, які навчаються на медико-психологічному факультеті, їхніх прагнень та подальших дій і створює соціально-психологічний клімат, який буде панувати протягом шести років навчання в медичному закладі вищої освіти.

Ефективність формування сприятливого соціально-психологічного клімату в студентському колективі значною мірою залежить від міжособистісних стосунків. Але це не завжди можливо в студентських колективах, які навчаються в медичних закладах вищої освіти. Розвиток та удосконалення соціально-психологічного клімату в студентському колективі є головним завданням медичних закладів вищої освіти. Лише сприятливі умови студентського середовища під час навчання в медичних закладах вищої освіти стають основним підґрунтям дружньої співпраці в навчальному процесі, атмосфери взаєморозуміння та взаємодопомоги, самореалізації особистості студента-психолога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психологічних теоріях особистості Л. Виготського та С. Рубінштейна приділено багато наукової уваги питанням соціально-психологічного клімату колективу. Вагомий науковий внесок у дослідження соціально-психологічного клімату колективу зробили як вітчизняні вчені Г. Васянович, Н. Волкова, А. Донцов, Е. Кузьмін, В. Шепель, так і зарубіжні Л. Джеймс, А. Маслоу, Дж. Морено, Ф. Тейлор та багато інших. Такі відомі сучасні вчені, як В. Лозниця, С. Максименко, В. Моргун, Ю. Пачковський, М. Філоненко та багато інших, вивчали соціально-психологічний клімат колективу, поставивши за основну дослідити такі особливості: соціальну, в якій фіксується зміст інтелекту та емоцій, психологічну, в якій розвивається атмосфера оптимізму, цілеспрямованості, творчого пошуку, та соціально-психологічну, в якій проявляються єдність згоди, колективне задоволення, дружба та згуртованість.

Варто зазначити, що І. Зудова та А. Котелевська вивчали проблему формування сприятливого соціально-психологічного клімату трудового колективу підприємства, а Н. Жигайло приділив наукову увагу саме ролі керівника у формуванні соціально-психологічного клімату в колективі; А. Іщенко та А. Савело вивчали особливості формування соціально-психологічного клімату у вищих навчальних закладах; М. Левченко, О. Мороз, Г. Панченко, В. Семиченко досліджували психологічний клімат колективу студентів-першокурсників, наголошуючи, що не можна нехтувати процесом оптимізації соціально-психологічного клімату в студентському колективі та виключати його із соціально-виховної системи закладів вищої освіти, оскільки це багатофакторний та багатовимірний процес входження особистості в нове соціальне оточення з метою спільної діяльності в напрямі прогресивних змін як особистості, так і середовища [1].

Враховуючи значний науково-практичний внесок багатьох вчених щодо досліджень зазначеної проблеми, все ж таки питання соціально-психологічного клімату студентів-психологів саме в умовах медичного закладу вищої освіти та впливу такого клімату на подальшу якість навчання залишається не повністю розкритим та вимагає подальшого вивчення.

Тому **метою** статті є науково-теоретичний аналіз джерел та визначення значущості соціально-психологічного клімату студентської молоді під час навчання в медичному закладі вищої освіти, обґрунтування типів та показників соціально-психологічного клімату студентів-психологів у медичних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Основоположником змісту психологічного клімату варто вважати видатного філософа, професора В. Шепеля. Саме він одним із перших висловив свою думку про психологічний клімат колективу та почав трактувати таке поняття, як емоційне забарвлення психологічних зв'язків членів колективу, що виникає на основі їхньої симпатії, збігів характерів, інтересів та схильностей.

Розуміння соціально-психологічного клімату студентського середовища залежить від професіоналізму викладача-куратора, за яким закріплена академічна група. Перше враження про викладача-куратора і вирішує подальшу сутність соціально-психологічного клімату студентської групи медико-психологічного факультету. Спілкування викладача в процесі керування групою студентів-психологів насамперед має пробудити активність студентів, вийти з ними на діалог та допомогти їм здобути позитивний досвід

організації діяльності та стосунків між собою. Цьому сприяє створення атмосфери за допомогою процесу взаємодії авторитарного, демократичного або ліберального стилів спілкування. Що стосується конкретних ситуацій, то тут головне – забезпечити свободу вибору студентів медичних закладів вищої освіти. Студенти відчувають себе вільними тоді, коли самостійно приймають ті чи інші рішення. І будь-яка сфера їхнього життя, включаючи і навчально-виховний процес, має ґрунтуватися на усвідомленому і вільному виборі студентів, тоді освітня діяльність буде сприйматися ними як зміст власного життя. Кристалізація думки студентів-психологів щодо того чи іншого аспекту свого життя в медичному закладі вищої освіти практично неможлива без тактовного впливу викладача.

У студентському середовищі все починається зі знайомства, міжособистісних стосунків, взаємовпливу та поведінки, тобто студент проходить певну адаптацію. Процес студентської адаптації характеризується низкою факторів. Перший фактор сприяє психологічній готовності навчатися в медичному закладі вищої освіти. Другий фактор сприяє уявленню студента медико-психологічного факультету про майбутню професію лікаря. Третій фактор сприяє діловим взаємовідносинам, які складаються з одноклубниками та викладачами. Четвертий фактор – це психологічний мікроклімат найближчого оточення студента, п'ятий фактор – це самооцінка студента як майбутнього лікаря-психолога.

Характеризувати поняття «соціально-психологічний клімат студентського середовища» можна як стан міжособистісних стосунків, що проявляється в сукупності психологічних умов, які сприятимуть або перешкоджатимуть продуктивності навчально-виховного процесу в умовах медичного закладу вищої освіти [2].

Ефективність міжособистісних стосунків студентської молоді в групі залежить від індивідуально-психологічних особливостей, а саме: інтелекту студента, темпераменту, характеру, інтересів, його поглядів на навчання та подальше життя тощо. Головним обов'язком куратора студентської академічної групи є вчасне виявлення дружніх або недружніх стосунків серед студентів-психологів, тому що недружні стосунки одноклубників дуже часто проявляються в словесних образах, висміюванні, а згодом і переростають у цькування, яке може закінчитися булінгом. Жертвами булінгу стають замкнуті, сором'язливі, тривожні, не впевнені в собі, нещасні, з низькою самоповагою, схильні до депресії студенти, які не мають близького друга та обмежені у спілкуванні з одноклубниками та дорослими близькими їм людьми, що є неприпустимим для майбутнього лікаря-психолога [3].

Формуюча система міжособистісних стосунків у студентській групі медико-психологічного факультету характеризується певним статусом лідера, а якщо виникають певні розбіжності або відмінності між статусами, то дуже часто виникають конфлікти. Вони починають проявлятися в суперечках, які сприяють порушенню адекватного функціонування студентського колективу медико-психологічного факультету. У колективі буває так, що студент-лідер (староста групи) або викладач-куратор не дають подальшого руху конфлікту та пропонують вирішити ту чи іншу ситуацію шляхом колективної домовленості.

Важливу роль у формуванні соціально-психологічного клімату студентів-психологів в умовах медичного закладу вищої освіти відіграють певні функції. Наприклад, консолідує функція якісно впливає на згуртування студентського колективу та допомагає об'єднати, систематизувати зусилля майбутніх лікарів психологів для розв'язання навчально-виховних цілей. Стимулює функція слугує для реалізації емоційного потенціалу та життєвої енергії студентів медико-психологічного факультету під час навчання та в майбутній практичній діяльності лікаря-психолога [4]. Стабілізує функція допоможе забезпечити стійкість внутрішньоклективних відносин студентів-психологів та створити для них передумови успішної адаптації для майбутньої професії лікаря-психолога. Заклює функція закріпить сформовані норми відносин та поведінки між студентами-психологами, які стануть дороговказом.

Зміст навчально-виховного процесу, ступінь задоволеності студентів-психологів навчанням, побутові умови в студентському гуртожитку, стиль керівництва медичного закладу вищої освіти також впливають на соціально-психологічний клімат в академічній групі медико-психологічного факультету. Тому Н. Волкова у своїх наукових дослідженнях систематизувала типи соціально-психологічного клімату в студентському колективі за змістом та спрямуванням, а саме: сприятливий тип, несприятливий тип та нейтральний тип [2].

Таким чином, сприятливий тип соціально-психологічного клімату у студентському колективі може проявлятися в довірі студентів один до одного, доброзичливості та чуйності, взаємодопомозі одноклубникам у критичних ситуаціях, прийняття на себе відповідальності за справи в групі, уболіванні за честь групи, діловій критиці, вільному висловлюванні власної думки у групі, змозі займати активну позицію в діловому спілкуванні з групою. Цьому типу притаманні умови активної професійної та творчої

діяльності майбутніх лікарів психологів, самореалізація, самоствердження, задоволеність навчанням, самовдосконалення.

Під впливом доброзичливої колективної взаємодії в групі відбуваються якісні зміни етико-деонтологічного, морального, духовного світу студентів та формується правильне розуміння громадського, професійного обов'язку, що є важливим у майбутній професійній діяльності лікаря, зокрема лікаря-психолога [5].

У студентському колективі медико-психологічного факультету, де панує несприятливий тип соціально-психологічного клімату, буде домінувати байдужість студентів-психологів у ставленні один до одного та до спільних справ всієї групи. Кожен студент буде прагнути ізоляції від інших одногрупників, буде спостерігатись незадовільна поведінка студентів, напруженість в особистих стосунках, яка переходить у конфлікт, у студентів-психологів такого типу з'являється бажання залишити медичний заклад вищої освіти, а це негативно вплине на процес формування професійного самовизначення майбутнього лікаря психолога [6].

Соціально-психологічний клімат нейтрального типу займає позицію збалансованості суб'єктивних та об'єктивних ознак, але він має нестійкий характер, тому в будь-який момент може зазнати як позитивних, так і негативних змін у студентській групі медико-психологічного факультету. Кожен викладач-куратор має вміти діагностувати психологічні характеристики академічної групи студентів-психологів, яку він очолює та прогнозувати розвиток соціально-психологічного клімату в ній.

Висновок. Підсумовуючи вищевикладений матеріал, можна стверджувати, що пріоритетними показниками соціально-психологічного клімату студентської групи медико-психологічного факультету в умовах медичного закладу вищої освіти мають стати згуртованість, організованість, мажорний життєстверджуючий настрій у групі, атмосфера колективної турботи, взаємоповага та багато іншого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мороз О.Г. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки / за заг. ред. академіка О.Г. Мороза. Київ : НПУ, 2006. 208 с.
2. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
3. Khliestova S.S., Chorna V.V. The bullying phenomenon among students as medical and psychological problems: collective monograph. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2020. P. 353–371. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-36-5/20>
4. Chorna V., Makhniuk V., Pshuk N., Gumeniuk N., Shevchuk Yu., Khliestova S. Burnout in mental health professionals and the measures to prevent it. *Georgian medical news*. 2021. № 1 (310). P. 113–118.
5. Хлестова С.С. Визначення готовності майбутніх лікарів до виконання свого професійного обов'язку під час навчання в університеті. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2014. Вип. 41. С. 278–282.
6. Хлестова С.С., Шевчук Т.І. Особливості професійного самовизначення майбутніх лікарів-психологів у медичних закладах вищої освіти. *Актуальні проблеми якісної підготовки медичних фахівців в умовах глобального конкурентного середовища* : тези доповідей навч.-метод. конф., м. Вінниця, 12 лютого 2020 р. Вінниця : ВНМУ ім. М.І. Пирогова, 2020. С. 222–223.

С. С. Хлестова. Соціально-психологічний клімат майбутніх лікарів-психологів в умовах медичного закладу вищої освіти. – Стаття.

Анотація. В статті обґрунтовано аналіз науково-теоретичних джерел, визначено значимість соціально-психологічного клімату студентів медико-психологічного факультету в час навчання в медичному закладі вищої освіти. Охарактеризовано типи та показники соціально-психологічного клімату студентів-психологів в медичних закладах вищої освіти.

Ключові слова: студенти, лікарі-психологи, студентська середовище, професійне самоопределение.

S. Khliestova. Socio-psychological climate of future doctors of psychologists in the conditions of the medical institution of higher education. – Article.

Summary. The article substantiates the analysis of scientific and theoretical sources and determines the importance of the socio-psychological climate of students of the medical-psychological faculty while studying at a medical institution of higher education. The types and indicators of the socio-psychological climate of students-psychologists in medical institutions of higher education are characterized.

Key words: students, psychologists, student environment, professional self-determination.